

การพัฒนาเอกสารสัปดาห์ละเล่มเป็นยาต้านเริ่ม

นางสาวสมิตา วิเศษสุทธิชัย
นายสุภาพ เตชะมหามณีรัตน์

โครงการพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2548

GEL PREPARATION DEVELOPMENT FROM
Derris reticulata Craib. EXTRACT
AS ANTI-HERPES SIMPLEX DRUG

MISS SAMITA WISETSUTTHICHAJ
MR. SUWAPAB TECHAMAHAMANEERAT

A SPECIAL PROJECT SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT
OF THE REQUIREMENT FOR
THE BACHELOR DEGREE OF SCIENCE IN PHARMACY
FACULTY OF PHARMACY
MAHIDOL UNIVERSITY

โครงการพิเศษ

เรื่อง การพัฒนาเอกสารสัปดาห์ละเล่มเป็นยาต้านริบ

.....

(นางสาวสมิตา วิเศษสุทธิชัย)

.....

(นายสุภาพ เตชะมหามณีรัตน์)

.....

(รศ.ดร. นพมาศ สุนทรเจริญนนท์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(รศ.ดร. วราภรณ์ จรรยาประเสริฐ)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การพัฒนาเจลสารสกัดชะเอมเป็นยาต้านเริม

สมิตา วิเศษสุทธิชัย , สุวภาพ เตชะมхамณรัตน์

อาจารย์ที่ปรึกษา : นพมาศ สุนทรเจริญนนท์* , วราภรณ์ จรรยาประเสริฐ**

*ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คำสำคัญ : ชะเอม , เจล , ฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส HSV-1

วัตถุประสงค์ของโครงการพิเศษนี้เพื่อพัฒนาตำรับเจลสารสกัดชะเอม เพื่อใช้เป็นยาต้านไวรัสชนิด HSV-1 ที่ผิวหนัง การทดลองประกอบด้วย การตรวจสอบเอกลักษณ์ของตัวอย่างวัตถุดิบ การเตรียมสารสกัดหยาบแอลกอฮอล์ การควบคุมคุณภาพทางเคมีของสารสกัดหยาบแอลกอฮอล์จากเถาชะเอม และการพัฒนาสูตรตำรับเจลของสารสกัดนี้ การตรวจสอบเอกลักษณ์ของตัวอย่างทำโดยวิธี TLC fingerprint และจุลทัศน์ลักษณะของผงยา สำหรับการควบคุมคุณภาพทางเคมีของวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ ทำโดยการตรวจสอบด้วยวิธี TLC โดยใช้ Lupinifolin เป็นสารมาตรฐานเปรียบเทียบ และใช้ระบบนำพา 2 ระบบคือ ไดคลอโรมีเทน : เมทานอล (95:5) และ บิวทานอล : กรดอะซิติก : น้ำ (4:1:5) และการหาปริมาณสารสำคัญ (lupinifolin) ใช้วิธี TLC densitometry ผลการทดลองพบว่าตัวอย่างวัตถุดิบที่นำมาศึกษาคือชะเอมเหนือ (*Derris reticulata*) ซึ่งมีปริมาณสารสำคัญเท่ากับ 3.47 %w/w การเตรียมสารสกัดหยาบแอลกอฮอล์ใช้วิธี Maceration และระเหยแห้งภายใต้สุญญากาศ ได้สารสกัดแอลกอฮอล์ 15.6 %w/w ซึ่งมีปริมาณสารสำคัญ (lupinifolin) เท่ากับ 12.24% ในการทดสอบฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส HSV-1 ของสารสกัดเปรียบเทียบกับ acyclovir พบว่าได้ค่า IC_{50} เท่ากับ 2.8 $\mu\text{g/ml}$ และ 1.4 $\mu\text{g/ml}$ ตามลำดับ แสดงว่าสารสกัดชะเอมมีฤทธิ์น้อยกว่า acyclovir สองเท่า ในการพัฒนาตำรับเจล จากเถาชะเอมทำการเตรียมเป็นเจล โดยใช้สารก่อเจล 6 ชนิด ได้แก่ 4% methyl cellulose, 5% sodium carboxymethylcellulose, 3% hydroxyethyl cellulose, 3% hydroxylpropyl cellulose, 1% Carbopol 941 และ 20% Poloxamer 407 พบว่าสารก่อเจลที่มีคุณสมบัติทางกายภาพที่ดี คือ 1% Carbopol 941 และ 20% Poloxamer 407 การศึกษาครั้งนี้ได้เตรียมเจลของสารสกัดแอลกอฮอล์ที่ความเข้มข้น 3% และ 5% ในเจลพื้น 1% Carbopol 941 และ 20% Poloxamer 407 เพื่อนำไปทดสอบต้านเชื้อไวรัส HSV-1 ปรากฏว่าฤทธิ์ในการต้านเชื้อ HSV-1 ของตำรับเจลที่ใส่สารสกัดแอลกอฮอล์ 5% มีฤทธิ์ดีที่สุดในระดับปานกลาง

Abstract

Gel preparation development from *Derris reticulata* Craib. extract as an anti-herpes simplex drug

Samita Wisetsutthichai , Suwapab Techamahamaneerat

Project advisor : Noppamas soonthornchareonnon* , Varaporn Junyaprasert**

* Department of Pharmacognosy , Faculty of Pharmacy , Mahidol University

**Department of Pharmacy , Faculty of Pharmacy , Mahidol University

Keywords : *Derris reticulata* Craib. , gel , anti HSV-1 activities

The purpose of this project is to formulate and develop Cha-em gel for treatment of HSV-1 infection on skin. The project included identification of crude drug, crude extract preparation, chemical quality control of the *D. reticulata* crude alcoholic extract and formulation of the crude extract as gel dosage form. Identification of crude drug was performed by using TLC fingerprint and microscopic methods. The quality control of crude extract was performed by using TLC. The solvent systems were dichloromethane : methanol (95:5); and butanol : acetic acid : water (4:1:5) using lupinifolin as reference standard. The result showed that the crude drugs were *Derris reticulata* Craib. which consisted of lupinifolin 3.47 %w/w. The crude alcoholic extracts were prepared by macerating the sample with 80% alcohol and evaporating under vacuum. The yielding of crude extract was 15.6 %w/w and containing 12.24 %w/w of lupinifolin. In comparative study of the anti HSV-1 activity, it was found that the IC₅₀ values of the alcoholic extract of *D. reticulata* and acyclovir, the IC₅₀ were 2.8 µg/ml and 1.4 µg/ml, respectively. Therefore the alcoholic extract was 2 times less active than acyclovir. Six gelling agents i.e. 4% methylcellulose, 5% sodium methylcellulose, 3% hydroxyethylcellulose, 3% hydroxypropylcellulose, 1% Carbopol 941 and 20% Poloxamer 407 were used to formulate into gel preparations. The results indicated that the gel formulations of 1% Carbopol 941 and 20% Poloxamer407 showed good physical properties. Various concentrations of the crude extract (3% and 5%) in 1% Carbopol 941 and 20% Poloxamer407 gels were prepared and tested for anti HSV-1 activity. The result showed that the gel preparation of 5% alcoholic extract had the highest anti HSV-1 activity among all preparations at moderate activity.